

LÄRARHANDLEDNING
ODYSSÉEN
BACKA TEATER 2024

Illustration: Nina Bonfieson

059

BACKA TEATER

HEJ

Vad gör en text odödlig? Är det meningarnas rytm? De skickligt sammanflätade orden eller det enkla språkets lockelse? Spänningen, dramatiken eller känslorna? Hur kommer det sig att berättelser fortsätter eka genom århundradena, i sin urform, av samtiden doftande bearbetningar eller bara som ett stråk av igenkänning?

Människans dröm om den oändliga existensen, det eviga livet, har följt henne så långt tillbaka som hon kallats människa. På gravplatser över hela världen hittas fynd som tyder på tanken om livet efter, om evigheten. Den korta blinkning hon existerar i kött och blod, andas och lever, har hon sammanflätat muntligt och i skrift, i bilder och ritualer, en idé om det bortom henne själv. Berättelser som bevarats, följt med generationer eller glömts bort för att århundranden senare återuppstå.

Vad är det med dessa berättelser, dessa beskrivningar av livet, hennes värld, hennes drömmar och känslor? Gemensamt har de resan ut i världen och in i människan, den inre resan av insikter och mognad. De beskriver allt som oftast en värld av våld och oförrätter, om handlingar av grymhet, makt och hämnd, och mitt i den människan med sina kval. I *Iliaden*, verket som föregick *Odysséen*, blir det tydligt när det lilla livet står mot det episka kriget i scenen när Hektor tar farväl av sin fru och sitt barn innan han möter sin blodiga död i händerna på en av sorg vredgad Akilles.

"Hjärtat här i mitt bröst förmådde hon dock inte kuva"

Odysséen, Homeros ca 700 f.Kr

Odysseus, den mångbefarne, vars resa över Egeiska havet vi följer i *Odysséen*, hamnar skeppsbruten och ensam hos nymfen Kalypso. I sju år stannar han, nedstämd och deprimerad, trots löften om evig ungdom och odödlighet om han gifter sig med den undersköna nymfen. Hans längtan hem till Ithaka och hans hjärtas värk efter sin älskade Penelope rår inga gudar och väsen på. Kanske är det just därför Odysseus förblir odödlig som gestalt, i hans val av mänskligheten, dödligheten och den världsliga kärleken förblir han en berättelse som lever genom tiderna.

Välkommen till Backa Teater och *Odysséen* som den tar form just här och just nu. I lärarhandledningen hittar du olika ingångar till att diskutera vidare, men det går alldeles utmärkt att bara komma hit och uppleva ett scenkonstverk och låta det få flyga vidare i var och en helt fritt.

Med varma hälsningar

Erika Isaksson, projektledare barn och unga
erika.isaksson@stadsteatern.goteborg.se

DEL 1

INNAN FÖRESTÄLLNINGEN

RACIA TEATERN

göteborg stad

INFÖR DITT BESÖK PÅ BACKA TEATER

INFÖR BESÖKET

Inför ditt besök på Backa Teater har vi i lärarhandledningen samlat ingångar, frågeställningar och övningar kopplade till föreställningen *Odysseen*. Det finns inga krav på att du som lärare behöver fördjupa temat innan eller efter ni besöker oss.

Det vi rekommenderar är att du som lärare innan besöket förbereder eleverna på vad scenkonst är. Att det sker live, att du som publik är central för föreställningen, att det är en kollektiv upplevelse som varken går att pausa eller spola tillbaka. För många unga är besöket på Backa Teater det första mötet med scenkonst.

Det viktigaste är att eleverna vet vad de skall se, en föreställning som heter *Odysseen*, och vilka förhållningsregler som finns när det kommer till att stänga av mobilen, komma i tid och att det inte är tillåtet med godis och dricka i salongen. Vi vill också att de tar av sig jackor och väskor på grund av utrymningsskäl. Det finns skåp att låsa in väskor i vid behov.

Var ligger Backa Teater?

Backa Teater ligger på Lärdomsgatan 1C på Lindholmen. Hit kommer du enklast via buss eller båt.

Bland annat buss nummer X1, 16, 19, 21, 31 och 99 går till hållplats Lindholmen. Från hållplatsen tar det ca. 5 minuter att gå till teatern.

Älvsnabbaren tar du från Stenpiren till Lindholmspiren, resan är gratis och går var 8:e minut vardagar mellan kl. 07.00-18.00.

Älvsnabben går mellan Lilla Bommens Hamn -> Stenpiren -> Lindholmspiren -> Slottsberget -> Eriksbergs färjeläger -> Klippan. Hållplats till Backa Teater är Lindholmspiren.

Behöver jag komma i tid?

Du behöver vara på plats på teatern i tid och gärna senast 15 minuter innan föreställningen börjar. Då hinner alla gå på toaletten, hänga av sig ytterkläderna och landa tillsammans i vår foajé. Inget insläpp efter föreställningen börjat.

Hur gör jag med mobilen?

Mobiltelefonen skall vara avstängd under föreställningen för att inte störa dig och resten av publiken. Tänk på att även ljuset på skärmen kan upplevas störande av andra i publiken och från scen. Vi har mobillådor i foajén som du som lärare kan samlas in mobiler i.

Måste jag hänga av mig jackan?

Det är trångt i salongen och jackor är i vägen om vi behöver utrymma så därför vill vi att alla hänger av sig sina ytterkläder i foajén.

Får jag äta godis och ha med dricka in i salongen?

Nej, det är inte tillåtet att ha med sig mat och dryck in i salongen däremot går det utmärkt att äta medhavd mat, godis och dryck i vår foajé innan eller efter föreställningen. Om ni har matsäck meddela backaskolbokning@stadsteatern.goteborg.se innan ni kommer så vi vet att ni stannar och äter.

Om jag behöver gå ut under föreställningen, hur fungerar det?

Under *Odysséen* finns det begränsad möjlighet att lämna salongen under föreställningen eftersom det kräver att du som publik går över scenen. Vi uppmanar publiken att sitta kvar hela föreställningen. Vet du med dig att du eller någon av dina elever kommer ha behov av att kunna lämna under föreställningen, ta gärna kontakt med vår foajépersonal för bästa och säkraste lösningen.

Tillgänglighet

Backa Teaters entré och scen är i markplan. Vi har hörhjälpmedel i form av ljudförstärkande hörlurar alternativt hörselslinga. Vi syntolkar samt textar föreställningar vid enstaka tillfällen under spelåret. Behöver du som lärare ytterligare information kring våra föreställningar för att skapa ett så bra möte som möjligt för dina elever så tveka inte att höra av dig.

Kontakt

Behöver du komma i kontakt med oss inför ert besök till någon av våra skolföreställningar går det bra att mejla eller ringa.

Skolbokning: backaskolbokning@stadsteatern.goteborg.se

Tel: 031 708 71 01

TEATER

Teatern är en av de få platser där vi tillsammans som individer upplever något som bara händer här och nu och aldrig mer. Det finns varken pausknapp eller möjlighet att spola tillbaka, hoppa framåt eller exakt återskapa ögonblick. Teatern är en plats där vi kan möta andras historier och kanske även få syn på oss själva där vi minst anade det. I mötet med det okända, tillsammans med andra, kan vi växa som människor.

Ordet teater kommer från grekiskans *the'atron*, ett ord som till en början betecknade åskådarpplatserna eller publiken. Ordet *the'atron* kommer i sin tur från ordet *thea'omai* som betyder betrakta. Idag är ordet främst sammankopplat med talteater.

Teater har använts till allt från att proklamera religion till att utforska skörheten i att vara människa i relation till andra. Som form har teatern tusentals år på nacken och är ett sätt att samtala om vår existens och tiden vi befinner oss i. Än idag spelas dramer som skrevs under antikens Grekland. Pjäser vid namn Antigone eller Medea tolkas utifrån den plats och tid skådespelet nu utspelas i. Nya berättelser skrivs, dramatik formade av och för vårt absoluta här och nu.

Idag finns få rum som det som scenkonstupplevelsen skapar. Ett rum där du tillsammans med andra under en begränsad tid upplever något som inte går att återskapa, pausa eller reproducera. En händelse där du som publik spelar en avgörande roll, där en föreställning tar form i energi och känsla inte bara utifrån hur skådespelarna rör sig, hur ljuset ger känsla och fokus eller hur scenografin ramar in verket. Upplevelsen blir till i samspelet mellan scen och salong, hur fokus tas och ges i rummet. Konsten är det som uppstår i mötet mellan scen och salong, mellan publiken och skådespelarna. Scenkonstverket är för dig i publiken en möjlig reflektionsyta, en spegel du studsar dig själv emot. Din upplevelser baseras på dina erfarenheter, ditt tycke och smak, med andra ord är en konstupplevelse alltid subjektiv.

Att skapa ett scenkonstverk, en produktion, på en institutionsteater som Backa Teater är i mångt och mycket som ett grupparbete där flertalet olika funktioner, specialister inom sitt fält, skapar verket utifrån en konstnärlig idé. Varje detalj, från affisch till hur starkt ljuset lyser på scenen, är testad, diskuterad och bestämd. Den finns där av en anledning.

VAD ÄR TEATER?

- Har du upplevt att gå på teater tidigare? Hur var det?
- Vad är skillnaden mellan teater och film?
- Varför skall en se teater?
- Finns det en skillnad i hur en upplever saker om en gör det tillsammans med andra än om en är själv?
- Hur är det att vara publik på en teater, är det skillnad från till exempel att gå på bio?

SCENKONST

Ordet scenkonst är ett samlingsnamn för konstformer som utförs direkt inför en publik.

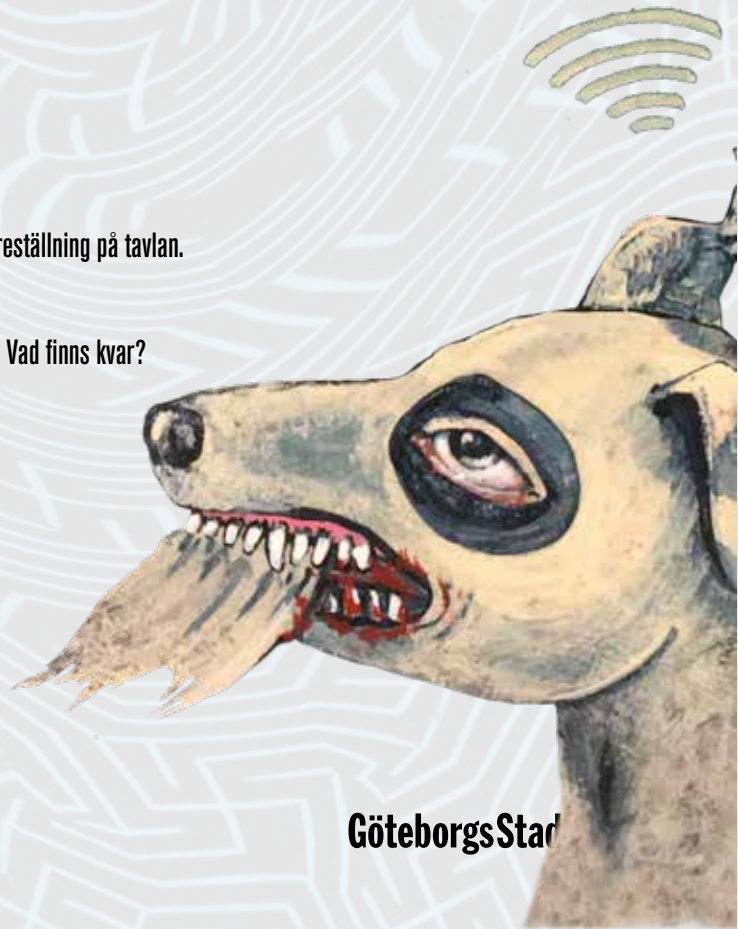
- Lista alla former ni kommer på.
- Vad särskiljer de olika formerna?
- Vad finns det för erfarenheter i klassen?
- Vad har eleverna för förväntningar/farhågor inför besöket på Backa Teater?

FÖRDJUPA MERA

Låt alla skriva upp vad som behövs för att skapa en teaterföreställning på tavlan.

(manus, skådespelare, publik, teaterscen, ljus, musik osv).

Diskutera alla ord, behövs de verkligen eller kan de strykas? Vad finns kvar?

ARBETA MED RÖRELSE

Du behöver en större fri yta, klassen skall sprida ut sig på golvet med minst en meter mellan sig. Uppmuntra till att göra det i tystnad, undersök vad som händer när andningen är det enda ljudet. Sätt på musik (förslag: Green Arrow/Yo La Tengo eller Starwood Choker/Bing & Ruth). Endast du som leder övningen får höras utöver musiken. Övningen görs till en början med slutna ögon.

- Andas in djupt. Utgå från ditt bäcken
- Hur känns höfterna. Ryggraden.
- Lungorna.
- Vilken rytm har hjärtat.
- Hur känns golvet mot fötterna. Fötterna mot golvet.
- Du känner hur dina fötter får rötter ner i golvet, grunden, jorden.
- Hur känns knäna. Benen.
- Hur känns armarna. Armbågslederna. Handleder. Fingrar.
- Hur känns nacken, huvudet, ansiktets 24 olika muskler.
- Vart är dina tankar.
- Spänn kroppens alla muskler. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.
- Slappna av. Öppna ögonen.
- Börja långsamt röra dig genom rummet, vilket tempo är du i, vilket tempo är de andra i.
- Hitta en gemensam rytm.

Du som ledare ger en ansvar för att leda en rörelse.
De andra kopierar samtidigt som alla rör sig genom rummet.
Byt ledare tills alla fått ge gruppen en rörelse.

Ge ord som eleverna skall sätta rörelse till - undersök motstånd och materia:

RÖRELSE I HAV / RÖRELSE AV HAV

RÖRELSE I VIND / RÖRELSE AV VIND

RÖRELSE I DIMMA / RÖRELSE AV DIMMA

RÖRELSE I SLIME / RÖRELSE AV SLIME

Låt kroppen vibrera i minst en minut. Låt kroppen bli en motorbåt, en utombordare, en vespa upp för en grusväg. Slappna av. Hur är känslan?

Para ihop två och två, när den ena rör sig - står den andra still.
På din klapp byter de.

DEL 2

OM FÖRESTÄLLNINGEN

RACIA TEATERN

MEDVERKANDE

NIKOLA BORGGÅRD GAVANOZOV

ELEFThERIA GEROFOKA

GUNILLA JOHANSSON GYLLENSPETZ

JOSEBA YERRO IZAGUIRRE

RASMUS LINDGREN

ULF RÖNNERSTRAND

SOFIA SANGREGORIO

DANIEL STAAF

EMELIE STRÖMBERG

OVE WOLF

ATHENA

Vishetens och krigets gudinna. Athena är Zues mest älskade dotter, född ur hans huvud. Hon uppenbarar sig oftast utklädd. Hon var huvudorten för hennes dyrkan, enligt sägnen vann hon en tävling mot Poseidon där Athenas olivträd kom staden mer till nytta än Poseidons saltvattenkälla.

GUDAR OCH MÄNNISKOR

I Odysseen stöter vi på ett antal olika karaktärer. Gudar, människor och väsen. Här kommer en liten introduktion till några av de som befolkar vår Odysseen.

ODYSSEUS

Den mångbefarne. Efter tio år av kriget i Troja är han nu på väg med sina män, hem till Itaka. Han är känd för sin list och sitt mod.

PENELOPE OCH TELEMAKOS

Penelope är Odysseus fru och Telemakos hans son. De kommer att vänta på Odysseus i tjugo år innan han slutligen kommer hem.

POLYFEMOS

Cyklopen och tillika Poseidons son. Bor på cyklopernas ö, en enstöring som gillar sina får och att smaka av stekt människa.

POSEIDON

Havets Gud, bror till Zeus och Hades. Fylls av vrede när Odysseus förblindar hans son.

LOTOFAGERNA

Ett sagofolk som bor på en ö utanför Nordafrika. Deras huvudsakliga föda består av lotusblommor, en växt som gör att du känner dig lycklig och glömmer allt annat.

AILOS

Vindarnas härskare, Ailos, ger Odysseus en säck med alla världens vindar för att han skall kunna ta sig hem till Itaka.

KIRKE

Kirke, urhäxan. En häxliknande gudinna som med trollformler förvandlar Odysseus män till svin. Hon är dotter till Helios och havsnymfen Perse.

SIRENERNA

Sireernas far var flodguden Achelous och deras mor Melpomene, sången och tragedins beskyddarinna. De sitter på klipporna och lockar sjömän in i döden.

SKYLLA OCH KARYBDIS

Skylla är monster med sex huvuden bosatt på ena sidan av ett smalt sund. På andra sidan finns Karybdis, en malström som tre gånger per dag sväljer havet och spyr upp det. För att ta sig igenom sundet måste du välja något av dessa vidunder.

HELEOS

Heleos är solen personifierad, han är även havens väktare och Gud över gåvan att se. Han är en Titan, en av de gamla gudarna. Han har även tjurar, heliga sådanna.

KALYPSO

En nymf från ön Ogygia. Nymfer är en något sämre variant av gudinnor, med färre krafter. Kalypsos makt sträcker sig till hennes ö, där ungdom och ett evigt liv råder. Odysseus stannar hos Kalypso i sju år.

HOMEROS OCH LINDMAN

Magnus Lindman har bearbetat Odysseén, här nedan kan du jämföra språk och ton. Vilka likheter hittar du? Vilka skillnader?

Sirenerna

Ingen annan än jag får lyssna, men först sen jag bundits,
stående upprätt vid mastens fot, med rep av er andra.
Om jag befäller och bönar om att ni lossar på banden
surrar ni mig med flera tåg ännu hårdare bara.

jag vill höra den här sången
det ska tydligen vara det vackraste man kan höra i livet
även om jag bönar och ber om att du ska släppa mig
så får du absolut inte göra det

Kirke

Kirke, hur skulle en rättsinnad man med hjärta i bröstet
vara i stånd att njuta i ro av föda och drycker
om ej hans vänner befriats först och står för hans ögon?

det känns lite konstigt
när jag vet att du förvandlat
mina kamrater till grisar

Ailos

Låt oss se efter strax vad detta kan vara för något
och vilka skatter av silver och guld som skinnsäcken gömmer.

så du menar att det kanske finns nåt annat
i den stängda säcken
nåt kanske värdefullt
som han vill ha för sig själv?

Athena

Men för Odysseus, så klok och vis, förblöder mitt hjärta,
han som olycksförföljd och skild från de sina sen länge
lider svårt på en kringfluten ö.

oftast skiter vi gudar i vad ni har för er
men ibland är det nån människa
vi gillar
och jag gillar träskallen Odysseus

DEL 3
FÖRDJUPNING

RACIA TEATERN

Örebro Stalsteater

ODYSSÉEN

Ordet *odyssé* har kommit att betyda lång (äventyrlig) färd. Odysseen tillsammans med Iliaden är de äldsta grekiska litterära verk som finns bevarade, nedskrivna i skärningspunkten mellan den muntliga traditionen och det skrivna ordet.

Verken brukar tillskrivas Homeros som ska ha levt på 700-talet f.Kr. Frågan om Homeros var en verklig historisk person eller inte och om han ensam skrev de båda verken har ifrågasatts. För tillfället anser dock de flesta forskare att han var en verklig person.

Iliaden och Odysseen beskriver händelser under och efter det trojanska kriget. Iliaden skildrar slutet på det tio år långa kriget och Odysseen den grekiska hjälten Odysseus resa från Troja till Ithaka. Efter att Odysseus har förolämpat havsguden Poseidon irrar han, tillsammans med sina kamrater, under tio år på havet, utan att kunna ta sig hem till sin son och hustru som väntar på honom.

Både Iliaden och Odysseen är skrivna på versmåttet hexameter och har inspirerat mängder av andra verk genom historien, från Vergilius Aeniden (ca 20 f.Kr), Dantes Den gudomliga komedin (ca. 1321), James Joyces Odysseus (1922), Eyvind Johnson Strändernas svall (1946), till Stanley Kubricks 2001 – ett rymdäventyr (1968) och Bröderna Cohens O´ brother where art thou? (2000) till modernare versioner som böckerna och tv-serien om Percy Jackson av Rick Reordan (2005 och 2023).

Tips!

Ljudbok: Odysseen av Homeros, inläst av Ingela Olsson 2023

Podd: Poddus Castus - en podd om antiken

ATHENA

*"Musa, berätta om mannen, den mångbefarne,
som länge irrade kring sen han härjat Troja,
den heliga staden."*

FÖRDJUPNING UTIFRÅN FÖRESTÄLLNINGEN

Med sju skådespelare och tre dansare berättas vår version av Odysseén. En resa över Egeiska havet och en resa in i berättandet. Under loppet av mindre än en och en halv timme kommer vi möta gudar och människor, vidunder och häxor. Allt upphöjt, skruvat och iscensatt i lager av berättande. Den här resumén vänder sig främst till dig som lärare och kan användas som utgångspunkt till att koppla den konstnärliga upplevelsen vidare in i djupare samtal.

EPILOG

Athena, kriget och vishetens gudinna tillika den mångbefarne Odysseus beskyddare startar vår berättelse med den för många kända inledningen av originalverket.

"Musa, berätta om mannen, den mångbefarne, som länge irrade kring sen han härjat Troja, den heliga staden."

Ett konstspråk

Odysseén består av drygt 12000 versrader uppdelat i 24 sånger. Eposet är skrivet på hexameter, ett sexfotat versmått med fallande rytm. Det homeriska språket är inte ett folkspråk utan ett konstspråk. Dess rytm och uppbyggnad tyder på att verken framförs muntligt, upprepningar och muntliga markörer hjälper aoidens arbete.

TIPS: UR:s program Hej litteraturen, Antiken - <https://urplay.se/serie/158018-hej-litteraturen>

VÄNTAN

En pappa, en make, lämnar sin familj på ön Ithaka. Hans eget kungadöme. Anledningen är ett krig. Ett krig som kom att ta tio år. Kriget i Troja, den heliga staden.

Hur beskrivs krig?

"Kriget är alltings fader, alltings konung. Det gör några till gudar, andra till människor, några till slavar, andra till fria."

Den försokratiska filosofen Herakleitos beskrev krig på följande sätt kring 500 f.Kr. Diskutera citatet.

Kvar på ön väntar Telemakos och Penelope, dag efter dag, vecka efter vecka, år efter år.

Vad betyder hemlängtan?

Att längta till någon eller längta hem. Ett lästips är I Strändernas svall där Eyvind Johnson låter den psykologiska dimensionen breda ut sig, där vi i tre delar följer Odysseus, Penelope och Telemakos parallella berättelser.

Vad betyder det att långt hem? Den estniska poeten Jaan Kaplinski såg hemlängtan som en av människans starkaste känslor. Och identifierade den som en drift till ursprunget, det vill säga till havet. Han tyckte sig få stöd från marinbiologen och djuphavsdykaren Hans Haas, som påpekade att människans blod har samma beståndsdelar som havsvatten.

Agneta Pleijel, ur *Sniglar och Snö* (2023)

Vad betyder hemlängtan för dig?

POLYFEMOS GROTTA

På väg hem från Troja råkar Odysseus flotta ut för en storm, flertalet av skeppen förlister. Dom resterande skeppen landar på cyklopernas ö. Här tillfångatas Odysseus tillsammans med några av sina män av den människoätande cyklopen Polyfemos. Med hjälp av Odysseus list kommer de överlevande ur sitt fångenskap. Polyfemos däremot förlorar sitt öga, sitt enda öga.

Konsekvensetiken

Enligt konsekvensetiken är handlandet i sig sekundärt och resultatet är det som är det moraliskt viktigaste. Handlingsalternativen rangordnas utifrån utfall och konsekvens och man bör välja det handlingsalternativ som ger bäst resultat. Men resultat värdesätts olika, beroende på vilken moralisk ingång du har. Är det bäst för gruppen eller bäst för individen?

Diskutera dilemmat i Polyfemos grotta utifrån gruppen och individen Odysseus perspektiv.

POSEIDONS HÄMND

Att sticka ut Polyfemos öga väcker Poseidons vrede. Cyklopen är Poseidons son. Vägen är vatten, och vattnet är numera deras fiende.

Dagens Odysse

År 2023 var det dödligaste året på medelhavet sen 2017. Minst 8 personer per dag miste livet på sin flykt till säkerhet och en möjlig framtid. Om Poseidon för 2700 år sen dikterade ödet för Odysseus mannar, hur dikteras ödet idag för de på flykt över samma hav?

LOTOFAGERNA

Vattnet tvingar gruppen vidare, de hamnar hos Lotofagera. Här händer inget, det enda som Lotofagera vill är att äta lotusblommor och äter du lotusblommor så är det just det enda du vill.

Vad är din lotusblomma?

Institute of labour economics studie från 2016 visar att en timmes användning av sociala medier per dag i genomsnitt minskade känslan av ett meningsfullt liv med ca. 14%. Det skiljer sig enormt om du använder sociala medier passivt eller aktivt. Det passiva användandet har störst negativ effekt. Hur hanterar du att ha tråkigt?

"Alla ord, när handling saknas, äro dåraktiga och tomma"

Så inleder Willy Kyrklund den första delen av Polyfem förvandling, där den ensamma cyklopen, förblindad och förnedrad, sitter på klippan mot havet och väntar på att Ingen skall återvända. Diskutera citatet.

VINDGUDEN AIOLOS

En säck med alla vindar, en sjöfarares dröm, skänks till Odysseus. Hans möjlighet att nå Ithaka. Hans chans att komma hem. Men resten av gruppen tvekar, är det möjligt att en säck innehåller samtliga vindar? De öppnar säcken.

Diskutera mera

Vad bygger förtroende? Varför är det viktigt med förtroende? För samhället och för gruppen?

KIRKE

All världens vindar för dom som överlevt till Kirkes ö. Kirke, urhäxan, har förvandlat Odysseus män till grisar men inte Odysseus som står under Athenas skydd. Kirke, van att få som hon vill, ser möjlighet till fest, vin och sex. Men Odysseus vill hem.

Diskutera häxan som symbol.

SIRENERNA

Som Kirke varnat för passerar de återstående skeppen sirenerna, odjuret som med underskön sång om framtiden lockar sjöfarare för nära klipporna för att stilla sin hunger. Odysseus mannar stoppar vadd i öronen, utom Odysseus själv och den tondöva Eurylochus som blir den som skall motstå Odysseus förtrollade vilja att kasta sig i gapen på odjuret.

Den fallna musan

Sirenernas far var flodguden Achelous och deras mor Melpomene, sången och tragedins beskyddarinna. De förlorade en musiktävling mot muserna och fick lämna bort sina vingar. I sorg föll de ner i havet och drunknade. De sitter på klipporna och lockar sjömän på grund, slukar dem hela eller låter dem tyna bort uppslukade av deras sång.

Varför vill Odysseus höra sirenerna? Vad driver människan att utsätta sig för fara?

Vit flagga, som också kallas parlamentärflagga, är ett internationellt tecken för att visa att man i en väpnad konflikt kommer för att förhandla eller kapitulera. Parlamentärpersonen är oantastlig och får inte beskjutas, göras till föremål för våld eller tagas till fånga.

SKYLLA OCH KARYBDIS

Nästa passage på sin resa är det smala sundet mellan de två vidundren Skylla, med sina sex blodtörstiga käftar, och Karybdis, som tre gånger per dag sväljer havet för att sedan spy upp det. Det finns ingen chans att kryssa imellan, det är antingen sex ur gruppen som offras eller så riskeras samtliga.

Utilitarism

Utilitarismen är en teori inom etiken som diskuterar den rätta handlingen och att det är den handling som maximerar nyttan – det vill säga maximerar utfallet av lycka och minimerar utfallet av lidande. Man kan dela utilitarismen i två spår – handlingsutilitarism och regelutilitarism.

Handlingsutilitarism menar på att vi skall handla så att konsekvenserna blir så goda som möjligt för alla individer i frågan.

Regelutilitarism menar att vi skall handla som att om handlingen i sig skulle upphöjas till regel, så skulle den ge de bästa konsekvenserna.

Exempel:

Tre personer kommer dödssjuka till sjukhus. Två skulle överleva om de fick organ från den tredje.

Handlingsutilitarismen skulle hävda att man då har rätt att döda den tredje och rädda två.

Regelutilitarismen skulle hävda att ingen kan bli räddad då det är fel att döda. Alla tre dör.

Om man skulle dödat en person skulle förtroendet för sjukvården undermineras.

Övning

Rita en linje genom klassrummet, på ena sidan står Skylla och på den andra Karybdis. Det finns ingen chans att väja. Valet står mellan att sex av eleverna garanterat dör eller att alla tar samma risk, antingen så är Karybdis lugn och alla överlever eller så offras alla.

Handlingsutilitarism eller regelutilitarism.

HELEOS KOR

De landar på solguden Heleos ö, platsen där solgudens kor betar. Det finns bara en regel. Rör inte korna. Odysseus går och vilar. Gruppen äter upp en ko. I Heleos vrede dör de sista i besättningen, Odysseus spolat iland hos Kalypso.

Historien upprepar sig

Genom att undersöka historien kan vi se vad vi kan förvänta oss i framtiden. Historien har en tendens att upprepa sig.

Hur kommer det sig?

Diskutera.

En annan Kirke

Kirke beskrivs som den första häxan i litteraturen och många är hennes efterföljare. Historiskt en dödsdom under det medeltida Europa, fortfarande idag ett namn givet kvinnor som utmanar manlig dominans. År 2018 kom den kritikerrosade boken Kirke skriven av den amerikanska författaren Madeline Miller. Här berättas mötet med Odysseus ur Kirkes perspektiv.

"Jag blev inte förvånad över hur jag skildrades: den stolta häxan tillintetgjord inför hjälten svärd, på knä och tiggandes om nåd. Kvinnor som ödmjukar sig tycks vara vad poeterna huvudsakligen ägnar sig åt. Som om det inte blir någon historia alls om vi inte ligger och krälar på marken och gråter." Ur Kirke, Madeline Miller, 2018

Diskutera häxan som symbol

KALYPSO

I sju år hålls Odysseus kvar på Kalypsos ö. Olycklig med hemlängtan trots möjligheten till evigt liv och ungdom. Athena beordrar till slut Kalypso att släppa Odysseus.

Drömmen om det eviga livet

Odysseus väljer bort evig ungdom för det mänskliga livet. För att återvända hem. Hem till sin fru och son.
Om du fick möjlighet till evigt liv, skulle du ta den?

ITHAKA

Odysseus återvänder hem. Resan tar alltid slut.

Ödet eller inte

I den grekiska mytologin var det moirerna, ödets gudinnor, som beslutade om ditt liv. Väverskorna som spann din tråd, lade ut din livsväg och helt sonika klippte av tråden när tiden var slut. De sjöng ödets sång, Lachesis om det förflutna, Klotho om det närvarande och Atropos om det som komma skulle. En redan färdig väg, en väg inte ens Gudarna rådde på att ändra.

Är livet ödesbestämt och omöjligt att ändra riktning på?

Har människan en fri vilja?

Har du ett fritt val att styra ditt eget liv? Varför, varför inte?

Drömmen om det eviga livet

Odysseus väljer bort evig ungdom för det mänskliga livet.
För att återvända hem. Hem till sin fru och son.
Om du fick möjlighet till evigt liv, skulle du ta den?

PRATA SCENKONST

Scenkonst kan vara drabbande, härligt, svårt, fantastiskt eller i värsta fall ointressant. Upplevelsen skiljer sig åt från person till person och påverkas av erfarenheter, känslor, förkunskap och personlig smak. Det finns inget rätt eller fel i hur personer upplever verket men det finns massor att vinna på att ta samtalet vidare i grupp.

Att kunna prata om upplevelsen inom ett tydligt ramverk skapar en djupare analys av det en upplevt. Då ges möjligheten till att lyssna på andras individuella tolkningar utan att för den sakens skull hamna i polemik om vem som har tolkningsföreträde i värderingen av konstverket. Att i grupp kunna diskutera upplevelsen och lyssna på andra stärker oss som individer och kan leda till en djupare förståelse av scenkonstverket, sig själv och varandra.

SAMTALSMODELL

Som lärare och pedagog är du samtalsledare i klassrummet, det innebär inte att du behöver veta mer om föreställningen och inte heller att du behöver försvara eller förklara de olika val som konstverket består av. Ditt arbete är att bjuda in till de olika tolkningar som finns i gruppen och ställa frågor som för samtalet vidare.

Börja med att så sakligt som möjligt beskriva, tolka sedan det ni har beskrivit och låt det bana väg för individuella upplevelser och reflektioner.

BESKRIV

Beskriv så sakligt som möjligt scenkonstverkets olika tecken utan att tolka dess innebörd.

När börjar föreställningen, tycker du?

Hur såg rummet ut?

Vad fanns i rummet?

Förändras rummet under föreställningen?

Vilka färger och former?

Hur var ljuset?

Hur många personer/karaktärer fanns med i föreställningen?

Hur såg de ut?

Vilka färger/former hade kostymerna (likheter/skillnader)?

Hur såg masken/sminket ut (likheter/skillnader)?

Hur såg håret ut (likheter/skillnader)?

Gå gärna en runda i hela klassen så att alla kan bidra med konkreta tecken.

TOLKA

Utifrån det ni beskrivit går ni vidare till att tolka dess innebörd. Vad får de olika tecknen för funktion i föreställningen? Vad berättar de?

Varför såg rummet ut som det gjorde, vad berättar val av färger, ljus, ljud?

Vad händer med dig som publik i relation till att scenen ändras?

Vad gör valet av kostym, mask och hårfrisyrer med karaktärerna?

REFLEKTERA

Avsluta med att reflektera över hur föreställningen landade hos var och en. En scenkonstupplevelse väcker i bästa fall tankar, frågor, känslor och åsikter som utgår från ens egna värderingar och ingångar till föreställningens innehåll. Därför kan det vara av stor betydelse att ge var och en möjlighet att reflektera över följande frågor men att endast de som vill behöver dela med sig.

Hur upplevde du *Odysseen*?

Vilka känslor väckte föreställningen hos dig?

Fanns det någon karaktär/händelse som du kände igen dig själv i? På vilket sätt?

Fanns det någon scen som du tyckte särskilt mycket om? Varför?

Fanns det någon scen som provocerade dig? Varför?

Om du fick göra om en scen, vilken skulle du välja och hur skulle du göra om den?

Den här samtalsmodellen tar sitt avstamp i En väv av tecken (Riksteatern) och Prata scenkonst av Anna Berg för Regionteater Väst.

PRATA SCENKONST PÅ ANDRA SÄTT

FOKUS RÖRELSE

- Låt eleverna fysiskt visa rörelser de minns i föreställningen.
- Tolka rörelserna
- Reflektera över hur de kändes

DELA UPP TECKEN

Dela upp klassen i följande grupper:

Scenograf, Regissör/Koreograf, Ljusdesigner, Ljuddesigner, Maskdesigner
Kostymdesigner, Dramatiker, Skådespelare/Dansare

Låt eleverna beskriva och tolka i sina egna grupper, låt sen grupperna presentera sina tolkningar för alla och avsluta i att reflektera i storgrupp.

METATOLKNING

Dela upp klassen i mindre grupper.
Låt dom tillsammans i de mindre grupperna skapa kollage inspirerade av föreställningen. Låt sedan grupperna tolka varandras kollage.

ODYSSÉEN

AV: Homeros

I BEARBETNING AV: Magnus Lindman

REGISSÖR & KOREOGRAF: Örjan Andersson

SCENOGRAF & LJUSDESIGNER: Chrisander Brun

MASK- & KOSTYMDESIGNER: Josefin Lindskog

KOMPOSITÖR & LJUSDESIGNER: Simeon Pappinen Hillert

MEDVERKANDE:

Nikola Borggård Gavanzov

Eleftheria Gerofoka

Gunilla Johansson Gyllenspetz

Joseba Yerro Izaguirre

Rasmus Lindgren

Ulf Rönnerstrand

Sofia Sangregorio

Daniel Staaf

Emelie Strömberg

Ove Wolf

DRAMATURG: Magnus Lindman, Stefan Åkesson

REGIASSISTENT: Felicia Stjärnsand

BELYSNINGSMÄSTARE: Christofer W Fogelberg, William Sjöberg

LJUSDESIGNER: Jonas Redig

LJUSTEKNIKER: Simeon Pappinen Hillert

ATTRIBUT/REKVISITA: Ellen Dynebrink, Wanja Johansson Fernandes

DEKOR- & SCENBYGGE: Backa Teater teknik; Hannes Boeryd, Colin

Ferguson, Christofer W Fogelberg, Krister Nylander samt Petter

Björkqvist, Tomas Heyman, Emil Larsson, Heléne Larsson

KOSTYMMÄSTARE: Ellinor Landal, Helena Arvidsson O'Byrne

KOSTYMVÅRD: Malin Garellik

MASKÖRER: Josefin Ekerås, Meduza Vogt

MASKASSISTENT: Miranda Kull Sandin

SCENTEKNIKER: Ellen Dynebrink, Colin Ferguson, Wanja Johansson

Fernandes, Krister Nylander

PRAKTIKANTER: Tintin Källqvist och Albin Isaksson (Edelviks

folkhögskola), Alice Elfström (Performing Arts School)

KOMMUNIKATÖRER: Anna Hansen, Karin Holm, Erika Isaksson

MARKNADSFÖRARE: Hanna Lööf

PROJEKTLEDARE BARN OCH UNGA/LÄRARMATERIAL: Erika Isaksson

PUBLIKARBETARE: Ulrika Andersson

PRODUCENT: Joel Nenander*

FÖRESTÄLLNINGSFOTOGRAF: Erika Henrikson

ILLUSTRATÖR: Nina Bondeson

PROGRAMLAYOUT: Jonas Kündig

TRAILER: Trent Hedayati

CHEFSPRODUCENT/ADMINISTRATIV CHEF: Lisa Nowotny

KONSTNÄRLIG LEDARE BACKA TEATER: Lars Melin

TEKNISK CHEF: Nicholaus Sparding

ANSVARIG UTGIVARE & VD: Björn Sandmark

*Praktikant från Stockholms konstnärliga högskola

I föreställningen förekommer musik av Hans Zimmer - Cornfield Chase & Ripples In The Sand, Danny Bensi & Saunder Jurriaans - Make History, Rob Simonsen - The Adam Project, Jerry Goldsmith - The Hollowgram, Alan Silvestri - The Primer, Michael Giacchino - Sub Prime Directive. Övrig musik är komponerad av Simeon Pappinen Hillert.

Tack till: Olle Mattsson på Dramatens kostymavdelning och Folkteatern. Referens och provpublik från Nordhemsskolan, Sannaskolan, Rudolf Steinerskolan

Premiär på Backa Teater 17 februari 2024. Föreställningen är ca 1 tim 30 min.

En samproduktion med Andersson Dance.

Göteborgs Stadsteater är ett av Göteborgs Stads helägda bolag med bidrag från Västra Götalandsregionen och Statens Kulturråd.

BACKA TEATER

Göteborgs Stadsteater